

Sors, próbatétel, szolidaritás a Bibliában

Olyan téma kidolgozására kaptam felkérést, amely a politika területére tartozik, s az a feladatom, hogy teológiai gondolkozással behozzam az egyházi szóhasználatba és köztudatba. Tudom, ezt már mások is megtették. A szolidaritás viszont nem teológiai fogalom, akkor sem, ha a 18. század végi, majd később, a 20. század első felében élt teológusok részben azzá tették. A honosítás tulajdonképpen indokolatlannak látszik. Ilyenkor az történik – és nem csupán a szolidaritás esetében –, hogy teologizáljuk, el egészen addig, hogy a fogalom elveszti eredeti jelentését. Ha eddig bárki, bárhol a teológiában erről beszélt, ha a mai konferenciának is a vezérszava lett, ennek csak abban az esetben van helye, ha társítjuk teológiai kifejezésekkel, s én most sajtóosan a biblikateológiára és az etikára vonatkoztatom. Ha a szolidaritás magába foglal egy bizonyos mozgósítást, akciót, de ennek gyökerében nem egy belső indíttatás, vállalás, lelki többlet van, akkor a szimpátia, empátia fogalmak segítségével közelíthetjük a teológiához. De mélyebbre kell mennünk: a szolidaritás az eszmeileg vállalt, tettekben megmutató szeretet, másképpen fogalmazva: *a szolidaritás a mozgósított szeretet*. Hátha így feloldódik bennem és a hallgatókban az eddig kimutatott ellentmondás, hogy ti. indokolatlan, és mégis indokolt erről teológiailag beszélni.

Fogalmi tisztázás és rövid történeti áttekintés

Az általános, illetve a politikai, gazdasági lexikonok többé-kevésbé egybehangzóan határozzák meg a szolidaritás *fogalmát*¹: egyének, csoportok összetartozás-tudata, felelős kötelezettség vállalása. Abban az esetben beszélhetünk erről, ha csoportok vagy személyek hasonló gondolkozás alapján kapcsolódnak egymáshoz, hogy életmódjukat megjavítsák. A társadalmi egymásrautaltság felismerteti velük a közös érdeket és közös célt, és arra a belátásra jutnak, hogy külön nem tudják ezeket megvalósítani. Egyes meghatározásoknál találkozunk a kölcsönösség feltételével², viszont keresztyénekként azt kell mondanunk, hogy a szolidaritás akkor kerül „teológiai magasságba”, ha valaki szolidáris a viszonzás elvárása nélkül, mert „a szeretet nem keresi a maga hasznát”. (1Kor 13,5) A politikai közbeszédben használatos az ún. hosszú szolidaritás, amely államokra vagy nagyobb gazdasági egységekre vonatkozik és a rövid, s ezen családi, vállalási, kisebb területi vállalatot értenek. Úgy néz ki – legalábbis a felmérések erre mutatnak –, hogy az utolsó pár évtizedben a hosszú szolidaritás került előtérbe.

A kifejezés *történetét* a 18–19. század fordulójára vezethetjük vissza. Felbukkan F. M. Ch. Fourier és C. H. Saint-Simon követőinél, akik szociálpolitikai tartalmat adtak a fogalomnak, s ennek alapjául a keresztyén jó cselekedeteket és könyörületességet tet-

¹ *Brockhaus Enzyklopädie*. F. A. Brockhaus, Mannheim¹⁹, 1993. 20. kötet; *Die Religion in Geschichte und Gegenwart*²⁰, VI. kötet. (A továbbiakban: RGG)

² *Magyar Nagylexikon*. 16. kötet, Budapest, 2003.

ték. Szerintük minden ember egyetlen nagy családba tartozik, ezért érdekeik közösek. Az 1848-as forradalmak után a vallási, keresztyén megalapozás eltűnik, s maradt a társadalompolitikai értelem, amelyet később a munkásmozgalmak tűztek zászlójukra. A 19. század végén a baloldali gazdaságpolitikusok előszeretettel beszéltek a munkásosztállyal való szolidaritásról, majd a 20. század első felében, egészen más megalapozással, az egzisztencialista filozófusok szótárában játszik kisebb-nagyobb szerepet (K. Jaspers, A. Camus). Mint ismeretes, 1980 óta a solidarność a lengyel politikai mozgalom emblematis fogalmává vált.

Az utóbbi 50 évben a szolidaritás az *egyházak* érdeklődésének is a homlokterébe került. A *római katolikus* egyházban a II. Vatikáni Zsinat *Gaudium et spes* konstitúciója veti fel élesen az „egyház a világban” kérdését, utalva az egyház szolidaritásának szükségére. Ezen alapul a r. k. teológiában az a „társadalmi tanítás”, hogy Isten az embert társadalmi lénynek teremtette, ezért az egyénnek a tagokhoz, a tagoknak az egyénhez segítőképz szolgálattal kell viszonyulniuk. A r. k. teológia ezt – a subsidium(segély) szóból származtatva –, a szubszidiaritás elvének nevezi.³ Noha a mai *protestáns* etikában nincs külön fejezete a szolidaritásnak, a teológiai antropológiában viszont több vetületben is előkerül. Eltekintve régebbi hagyományainktól, a svájci vallásos szocialisták, H. Kutter és L. Ragaz 20. század elejei teológusok adtak indítást egy újfajta szemléletnek, az embertárs iránti segítségben megnyilvánuló szolidaritásnak, amit K. Barth embertársi viszonynak (Mítmenschlichkeit) nevezett. Az Egyházak Világtanácsának első, 1948-ban tartott nagygyűlésén fogalmazták meg a „felelős társadalom” teológiai tanítását, aminek kapcsán bontották ki a szolidaritás fogalmát.⁴ Úgy látom, hogy a nyugati protestáns teológusoknál és egyházaknál a szolidaritás fogalma kidolgozottabb, a valós segítségnyújtás gyakoribb, mint nálunk Keleten, ahogyan ez minden szociáletikai kérdésnél megfigyelhető.

A következőkben – némi kitérével – arról fogok beszélni, hogy *világméreteken* a szolidaritás mennyiben hozható kapcsolatba az utolsó évek politikai, gazdasági jelenségeivel, gondolva itt az Európai Unióra, illetve a globalizáció napi gondjaira. Húsz évvel ezelőtt feloldódott, illetve okafogyottá vált Kelet–Nyugat politikai, hadászati ellentéte, s előtérbe kerül(het)tek a gazdaságiak. Az Észak–Dél szakadék a gazdag országok szolidaritásának kérdését vetették fel. Az Európai Uniónak kellett volna felvállalnia, hogy a szegény Afrika, Dél-Amerika, Óceánia felé megindítsa szolidaritási akcióit. Megtörtént? Több segély érkezik a gazdaságilag elmaradott földrészek felé most, mint azelőtt? Természetesen nincsenek adataim erről, s a részletezett kritika sem az én dolgom, azt azonban mindenki láthatja, hogy az elszegényedés ezeken a vidékeken nemhogy csökkenne, még inkább nő. A szolidaritás fogalmában benne van az önzetlenség, de erről egy önérdékű társadalomban, egy csupán magáról gondoskodó Európai Unióban alig beszélhetünk. És itt nem azokra a valóban nagyszerű segélyakciókra gondolok, ame-

---

³ A szubszidiaritás és a szolidaritás kapcsolatáról értekezik Herbert Vorgrimler: *Új teológiai szótár* c. fogalmi lexikonában, a Szolidaritás szócikkben. Freiburg im Breisgau, 2002³.

⁴ Lásd Wendland, H. D.: Gesellschaftliche Diakonie. In: *Kirche und Volk*, 23. füzet, 1960. 41–47. és RGG³ VI. 130.

lyek a katasztrófa sújtotta országok felé történnek, mert ezek csupán egy előző gazdasági helyzet visszaállítására elegendők (ha egyáltalán elegendők), hanem az anyagiak világméretű és folyamatos áramlására. Nagyon úgy néz ki, hogy a globalizáció legjobb esetben csak az EU-tagállamokra vonatkozik és nem a globuszra. Kelet–Nyugat politikai és katonai feszült helyzete egy fél évszázad alatt feloldódott. Kell ennyi idő ahhoz, hogy a szó teljes értelmében vett globalizáció enyhítse az Észak–Dél közötti gazdasági (és nem csak!) különbségeket? A politikai, katonai ellentétnek nem volt annyi áldozata, mint amennyi ma is van azoknál, akik kalória-, vitamin-, orvosság-, sőt vízhiányban szenvednek. Észak gazdasági jóléte, a kommunikációs lehetőségek és egyéb feltételek megvannak, kérdés, hogy van-e akarat arra, hogy a szolidaritás belső érzése ne csak a sajnálkozó tv-nézőkben ébredjen fel, hanem főleg azokban, akiknek földünk jelenéről és jövőjéről „globálisan” kellene gondolkozniuk. Az egyház egyetemének nemcsak az a feladata, hogy ő maga segítséget nyújtson, tehát, hogy a „rövid” szolidaritás érzésével induljon el embertársa felé, hanem az is, hogy hallassa hangját a nagy világszervezetek irányába, mert az egyház „hosszú” szolidaritásra is kötelezett.

Keresztyén szemmel

Bár a következők vonatkozhatnak általában is a szolidaritásra, szeretnék sajátosan teológiaiilag erről beszélni, mégpedig két esetet figyelembe véve: amikor a szolidaritást egy határhelyzet váltja ki, és amikor „csupán” egy igaz ügy mellett kell kiállni.

1. Az egyház és a hívő ember lelkiismerete akkor mozdul meg, ha az embertárs súlyos *határhelyzetben* van. Ilyenkor a keresztyén ember megindul a szolidaritás útján, amelynek a következő lelki stációi vannak: felismerő szeretet, deklarált szeretet és megsegítő szeretet. A felismert szükséghelyzetet kihívásnak szoktuk nevezni, de az igazi motiváció nem ez, hanem Isten megbízása. A keresztyén ember tulajdonképpen és elsődlegesen nem a kihívásoknak engedelmeskedik, hanem a felülről nyert küldetésnek. Ez azt is jelenti, hogy a hívő ember nem a limithelyzetből, és nem csupán önmagából (segítőkész hajlandóságából) indul ki, hanem abból, hogy maga Isten, maga Jézus Krisztus szolidaritást vállalt a szenvedő emberrel. Csak így omlanak le a korlátok, az eszmei, vallási, faji, nemzeti, nemi különbségek. Ilyenkor eltűnik a másság, ahogyan Jézus Krisztus nem tekintette zsákmánynak, hogy Istennel egyenlő, hanem szolgálai formát vett fel (Fil 2,5). Ez egyaránt következik emberségéből és hívő mivoltából. Léteünknek, és remélem tudatunknak is a legmélyén ember mivoltunk van, erre „rakódik rá” vallásunk, hitünk, nemzetiségünk. Ez indult mozgásba az irgalmas szamaritánusnál, aki nem volt zsidó (itt: hívő). S mert az idézett példázat kulcsszava a szeretet, ki kell mondanunk, hogy a szolidaritás tettének gyökerében a *szeretet* van. Ez a feltétel nélküli keresztyén megsegítés a diakónia. (Magáról a példázatról a továbbiakban részletesebben fogok beszélni.)

2. A szolidaritás érzése akkor is felébredhet, akkor is tetté erősödhet, amikor egy másik, keresztyén vagy nem keresztyén közösség, egyén *egy igaz ügyben* igyekszik elérni egy magas célt, például a szabadságot, az igazságosságot, a gazdasági jólétet. Mert ez

nem (mindig) határhelyzet, az egyháznak van ideje átgondolni, hogy vállalja a szolidaritást, vagy sem, amit testületeiben tesz fontolóvá. Az egyének pedig megvan az a lehetősége, hogy bevonulva a hívők közösségébe, kikérje keresztyén barátainak a tanácsát döntéséhez. Ezt a „megbeszélt szolidaritást” azonban Isten ígéjének a mérlegére kell tennie. Ezek után marad a lelkiismereti kérdés, amit nem szabad elkerülnie. Talán erre nem lehet sok esetet felhozni, próbáljunk egy feltételezettet röviden megvizsgálni. Hozzánk közeli, vagy éppen távoli közösséget megaláznak emberségében: megfosztják jogaiktól, korlátozzák kifejezési formáinak (nyelv, népi kultúra stb.) szabadságát, betiltják, vagy lehetetlenné teszik vallásának a gyakorlását. Ez a közösség – kéri, vagy nem – rá van utalva eszmei segítségünkre. Testületeink igen/nem határozata attól függ, hogy az eszközök, amelyekkel küzdenek, tiszták-e, a cél, ami felé törekednek, igaz-e. Itt pedig nem feltétlenül, és nem csupán vallási törekvésekre kell gondolnunk. Viszont megengedhetetlennek tartom a fegyveres, vagy akár a fegyvertelen lázadást, de még a tüntető felvonulásokat is. Maradnak a nyilatkozatok, amelyeket egyértelműen és élesen kell megfogalmazni, s ha ezt nem csupán egy kisebb egyházközösség teszi meg, hanem megnyeri az egyetemes Anyaszentegyházat is ennek az ügynek, akkor eredményes lehet. Ennek ellenére tudom, hogy az egyháznak ezt a „passzív szolidaritásnak” is nevezhető tettét általában kevésnek tekintik.

Ha a szenvedő embertárssal vállalt szolidaritást a szeretet cselekedeteinek neveztem, ezt most a *bátorság* tettének minősítem. Az ilyen kiállás nemcsak valami érdekében történik, hanem legtöbbször valakik ellenében is, ezért az egyház testületeinek jól meg kell fontolniuk, hogy úgy szövegezzenek, hogy az se megalkuvó, se erőszakosan másokat ingerlő ne legyen.

Biblikusan: a másik ember én vagyok

A szolidaritás fogalmának a megértésében keresztyénként akkor mondunk igazat és irányadót, ha lehatolunk a bibliai gyökerekig. Erről lesz szó a következőkben, amit így foglaltam össze: *a másik ember én vagyok*. Ez az azonosulás először az én empátiakészségemet jelenti (nyilván az „en” előtag átminősülésemre vonatkozik), beleérzést a „másik” belső életébe. Továbbá: nem csupán a velem szemben levőnek kell felismernem a másságát, hanem a magamét is: én az ő szemében más embertárs vagyok, és sokszor részéről az én befogadásom nem egyszerű lelki feladat.

A teológiai lexikonok szerint a szolidaritás alaphelyzete az, hogy Isten Jézus Krisztusban közösségre lépett az emberrel, vállalta sorsunkat, hozzánk hasonlóvá lett (Fil 2,7). Ezt hangsúlyozva, nem szabad elfelejtkeznünk arról, amit a Zsidókhoz írt levélben olvasunk: hozzánk hasonlóvá lett, kivéve a bűnt (Zsid 2,14.17). Ez pedig minden keresztyén szolidaritásnak az egyedüli feltétele. A keresztyén ember szolidáris minden rászoruló emberrel, akkor is, ha az méltatlan, bűnös, de a bűnnel sohasem szolidarizálhat. Ha a másik ember, csoport bűnös célt akar elérni, vagy akár bűnös eszközökkel akarja megvalósítani, akkor a szolidaritást meg kell tagadni.

A bibliailag értelmezett fogalomban benne van az *ügy* iránti érzékenység és a *cél* látása, hogy azzal azonosulni tudjunk. Azonban Isten az Írásban szemünket, figyelmünket nem csupán az ügyre irányítja, hanem az *emberre*, a vállalásnak nem csupán akkor kell megtörténnie, ha a cél egy bizonyos százaléknyi megvalósulással kecsegtet, hanem akkor is, ha a cél túl van az elérhetőség határán.

Az *Ószövetségben* Istennek ez a lehajlása népéhez különösen két élethelyzetben követhető nyomon: Az Egyiptomból történt szabadításánál jegyzi meg a szentíró, hogy Isten megemlékezik szövetségéről, s gondja van rá, sőt, maga az Úr mint vitéz harcos hadakozik az övéiért (2Móz 2,23–25; 14,14; 15,3). A babiloni száműzetésben Isten ismét népe mellé áll, megsegíti, mint hős hadakozik érte, és erőt vesz az ellenségen (Ézs 41,14; 42,13). Az *evangéliumokban* több vetületben is szó van magának Jézusnak a szolidaritásáról. Egész földi élete tulajdonképpen a vállalt másság, szolidaritás az emberrel. De Isten Fia nemcsak eddig a szintig üresítette meg magát, hanem az emberi lét mélységeiig is. Cselekvő szolidaritásával visszahozta a megvetetteket, kizsájtottakat az emberi mivolt magasságába. Leül az asztalhoz a bűnösökkel, vámszedőkkel (Lk 15,1–2), a házasságtörő nőnek megbocsátja bűneit, és ezzel visszaveszi őt a férfitársadalomba (Jn 8,1–11), bosszankodó tanítványait megszegyeníti egy áldozatot hozó asszony cselekedetének tükrében (Mt 26,6–13), Izrael fiai elé példaként állítja a római százados (Mt 8,5–13), a kananeus asszony (Mt 15,21–28), tehát az idegenek hitét, dicséri a zsidók által gyűlölt szamaritánust, mert egyedül ő jön vissza hálát adni gyógyulásáért (Lk 17,11–19), az éhező, elgyötrött sokaságot megszanja, kenyeret és halat sokasít meg (Mk 6,32–44; 9,36). Isten ilyen szolidaritást vár gyermekeitől.

Ahogy Jézus ezekről gondolkodik, amit értük tesz, az a teljes szolidaritás, amely kiteljesedik a befogadásban, megbocsátásban, megsegítésben. De nyilván többről van szó, mint istenismeretről, többről, minthogy megtudjuk, hogyan volt ő szolidáris. Jézus szolidaritásra hív: befogadásra, megbocsátásra, megsegítésre. Elvezet a magunk belső megismeréséig, oda, hogy mérlegre tegyük keresztyénségünket és elinduljunk az általa vállalt úton az embertárs felé.

De hogy mit jelent az embertárssal, a „mással” való azonosulás, azt leginkább Jézusnak két példázatából fogom szemléltetni.

Az egyik legismertebb az *irgalmas szamaritánusról* szóló (Lk 10,25–37), amely a tettekben megmutatkozó szolidaritás példaelszólása. Ebből hat elemet emelek ki.

1. A szolidaritás kiindulópontja a *határbelyzet felismerése*. A sebesült végszükségben van, félholt, és ez a magyar szavunk a görögnek a tükörfordítása (mint a német halbtot és a francia demimort). Olyanok mellett élünk, velük azonos országúton járunk, akik reánk vannak szorulva, akiknek talán az utolsó életben maradási lehetősége mi vagyunk. Elaltatott lelkiismerettel mondhatjuk azt, hogy emberünk menthetetlen, félholt, s benne már látjuk az egészen halottat. A visszautasított, nem vállalt szolidaritásnak vagy az érzéketlenség, az elmeszesedett lelkiismeret (kissé tudálékosan: conscientia sclerotica) az oka, vagy az, amit ürügyként szoktunk felhozni: „nem érdemes”, „hiába-*való*”. A praktikum, a kiszámíthatóság bűvöletében élő mai embert ez a hamis értékelés megbéníthatja. Lemond magáról, a másik emberről. Még több: saját teremtett ember mivoltát tagadja meg. Ha ezt keresztyén emberként teszi, kérdéssé válik maga a

hit, mert nem számol azzal, hogy „ami lehetetlen az embereknek, az Istennek lehetséges” (Lk 18,27). A latinnak erre nincs szava, az állapotot így jelöli: *semivivus*, ez az ember nem „már halott”, hanem „még élő”. A szolidaritás ebből a szemléletből indul ki.

2. A szamaritánust *belső indíttatás* készítette a segítségnyújtásra: megszánta a félholtat. A görög ige töve egy névszó: *belső rész*, azaz belerezdült egész embersége. Maga a példaelbeszélés a felebarát iránti szeretet meghatározásából indul el, s a történetben nem csupán arról van szó, hogy a szeretetnek el kell jutnia a megsegítésig, hanem arról, hogy ennek motivációja egy *belső történés*, az emberi *könyörület*, *sánalom*. Ez az, ami hiányzott a papból és a lévitából, akik érzéketlenül mentek el a sebesült mellett. Nincs módomban felmérni azt, hogy az egyház miképpen volt szolidáris szenvedő embertársai iránt, s hogy mennyire végezte az ebből következő önzetlen diakóniát. Talán túlzott, és a mai keresztyén egyházakra csak részben érvényes L. Ragaz megállapítása – aki a példázat individualisztikus értelmezése ellen van –, mely szerint az egyház saját kérdéseivel van elfoglalva, és érzéketlen a világ politikai, gazdasági nyomorúságaival szemben. Tudomásom szerint ő az első, aki bevillantja Rembrandtnak azt a képét, amelyen utánnézetből kivehető, hogy a tonzúrárs pap egy könyvet (Bibliát?, breviáriumot?) olvasva elhalad a félholt ember mellett.

3. Ahhoz, hogy a szolidaritás teljességre jusson, vagy hogy egyáltalán megvalósuljon, *el kell tűnniük az emberek közötti korlátoknak*. A zsidó pap és lévita nem segített a zsidó félholton, a más vallású és fajtájú szamaritánus igen. Úgy néz ki, hogy a példázatban a felebarát mivolt van a központban, hiszen a törvénytudó azt kérdezi: ki az én felebarátom? De nem, mert Jézus arról a szeretetről, *könyörületről* beszél, amely belátja a szükséghelyzetet, másodlagossá teszi a felebarát fogalmának meghatározását, lebontja a faji, vallási falakat és felebaráttá teszi az idegent is. A szamaritánusok és a zsidók között nem csupán vallási különbségek voltak, hanem fojtott faji gyűlölet is. De ezt felülírja a szükséghelyzet által kiváltott szeretet és *könyörület*. Ha az embertárs veszélyben van, ha természeti katasztrófa sújtja, ha egy közösség a hatalom nyomása miatt közel került ahhoz, hogy megszűnjék, a korlátoknak, falaknak le kell omlaniuk. A keresztyén egyház, mint a hívők közössége, szolidaritást vállalhat nemcsak a nem keresztyén közösségekkel, egyénekkel, hanem még olyanokkal is, amelyek, akik, adott esetben az egyház ellen nyilatkoztak.

4. A tettekben megnyilvánuló szolidaritás után egy *új lelki helyzet* állt elő. Különös, hogy Jézus nem tér ki arra, hogy mi lett a megsegített végsorsa, hogy tehát életben maradt-e vagy sem. Azért, mert itt a szamaritánusról van szó. A példázat exegetikai nehézsége két megállapítás között feszül. A kezdeti kérdés az, hogy ki a szamaritánus felebarátja, és a felelet egyértelmű: az, akin segített. Azonban Jézus másként (is) felteszi a kérdést: ki volt a félholt felebarátja? A felelet különös: maga a szamaritánus. Azaz, a szamaritánus tetteivel felebaráttá vált. A szolidaritás tette új kapcsolatot teremtett két egymástól nagyon különböző ember között: felebaráttá váltak. Azt is mondhatjuk: a felebarát nem „van”, hanem *lesz, születik*. A szolidaritás tetteinek következménye az (lehet), hogy a megsegítő ember felebarátra tesz szert. Ilyen értelemben beszélhetünk a szolidaritással kapcsolatban a kölcsönösségről.

5. Azzal a tettel, hogy a szamaritánus segített az ellenségen, *ellentmondott saját csoportjának*, hogy ti. a szamaritánusok hivatalból, csoportjuk ideológiájaként gyűlölték a zsidókat. Az egyénnek a másik ember felé vállalt szolidaritása lelkiismereti válságot, önazonosság-zavart idézhet elő, mert úgy érzi, ellentmondásba került önmagával, de magára haragíthatja saját csoportját is. Az ellenség megsegítése a barát elvesztésével járhat, vagy éppen azzal, hogy csoportja kiközösíti, mint hozzá hűtlent. A példázatbeli szamaritánusnak fontosabb volt az, amit lelkiismerete diktált, mint „párttagsága”. Ezzel a szamaritánus tulajdonképpen szabad emberré vált.

6. A példázat további értelmezése megengedi, hogy a szolidaritás *fenntartásairól* is beszéljünk. Ez azt jelenti, hogy a szamaritánus, a könyörülő keresztyén ember, egyház csak abban az ügyben vállalja ezt, amelyről az adott helyzetben szó van. Nem jelenthet tehát sem ideológiai, sem más azonosulást. A szamaritánus azzal, hogy könyörült és segített a zsidó emberen, nem vált zsidóvá. A keresztyén egyház, egyén bárkivel, bármilyen szekularizált közösséggel, egyénnel vállal is szolidaritást, nem válik mássá, megőrzi keresztyén önazonosságát.

Jézusnak egy másik példázatában a közömbösség, lelki vakság, a szolidaritás teljes hiánya a téma. A *gazdag és Lázár* példaelszólásából (Lk 16,19–31) két gondolatot emelek ki.

1. A bíborba, patyolatba öltözött, fényes lakomát rendező gazdag vak annak meglátására, hogy közelében egy beteg koldus éhezik. Úgy gondolja, asztalához emelni, felöltöztetni, jóllakatni nem az ő dolga. A természet rendjének tekinti, hogy vannak szegények és gazdagok, úgy általában, de hát Lázár túl közel van ahhoz, hogy ezt a maga ügyeként értse meg. Mi beszélünk a gazdaságilag kettészakadt glóbuszról, de a személyes, de a közeli diakónia kényszerét és lehetőségeit sokszor nem akarjuk észrevenni.

2. A szegény nem kéreget, nem sajnálatja magát, nem tiltakozik, nem igényli a szolidaritást, ő csupán *van*. A mellettünk élő pusztá létével kihívás, illetve jelzés, hogy megmozduljon bennünk az együttérzés (szimpátia), hogy eljusson a beleérzés (empátia) lelki állapotáig, s kinyilvánítsuk szolidaritásunkat, vagy éppenséggel addig, hogy ezt tettekben kifejezzük. Keresztyénként nem szimpátiatüntetésekre gondolok, nem haragoló plakátos felvonulásra, hanem a szeretetszolgálat néma és mégis beszédes cselekedeteire.

Visszatérve előadásom bevezető fejtegetésére, a bibliai példákából világos, hogy a keresztyén szolidaritás nem annyira szocioetikai fogalom, mint inkább a meginduló szeretetből fakadó diakónia. Erre van küldetésünk, s a végítéletéről, a juhokról és kecskékről szóló példázatából világos, hogy a dicsőséges trónon ülő Emberfia az éhező, szomjazó, a jövevény, a fogoly, a mezíten megsegítését kéri számon (Mt 25,31–46).

Előadás, elhangzott Nyíregyházán, az Európai Magyar Protestáns Szabadegyetem Akadémiai Napjain, 2010. május 10-én.